

Державний торговельно-економічний університет

Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

СТРАХУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ

(на матеріалах АТ «Укрсиббанк», м. Київ)

Студентки 5 курсу, 3з групи,
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»
освітньої програми
«Міжнародний бізнес»

Тимощенко
Валерії Вікторівни

Науковий керівник
доктор наук з держ. управління,
професор кафедри світової
економіки

Залізнюк
Вікторія Петрівна

Гарант освітньої програми
кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри
світової економіки

Лежешко
Вікторія Геннадіївна

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет міжнародної торгівлі та права

Кафедра світової економіки

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

спеціалізація «Міжнародний бізнес»

Затверджую

Зав. кафедри Дугінець Г.В.

«__» _____ 20__ р

Завдання

на випускню кваліфікаційну роботу (проект) студентіві

Тимощенко Валерії Вікторівни

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Страховання міжнародних комерційних операцій (на матеріалах АТ «Укрсиббанк», м. Київ)

Затверджена наказом ректора від «__» _____ 20__ р. №__

2. Строк здачі студентом закінченого роботи (проекту)

30.01.2023

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту) дослідити страхування міжнародних комерційних операцій.

Об'єкт дослідження - процес розробки страхування зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Предмет дослідження - теоретичні аспекти та практичні особливості формування та розробки страхування міжнародних комерційних операцій.

4. Перелік графічного матеріалу

Таблиці 3

Рисунки 4

5. Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

6. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАХУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ

1.1. Страхування в процесі здійснення міжнародних комерційних операцій

1.2. Страхування зовнішньоторговельних вантажів

1.3. Страхування відповідальності у ЗЕД

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТРАХУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

2.1. Міжнародний досвід страхування експортно-імпортних операцій

2.2. Напрямки удосконалення страхування міжнародних комерційних операцій в Україні (на матеріалах АТ “Укрсиббанк”)

Висновки до розділу 2

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

7. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми ВКР	До 10.10.2022	05.10.2022
2	Узгодження плану ВКР з науковим керівником	До 06.11.2022	05.11.2022
3	Подача науковому керівнику на рецензування 1-го розділу ВКР	До 15.12.2022	15.12.2022
4	Подача науковому керівнику на рецензування 2-го розділу ВКР	До 30.12.2022	30.12.2022
5	Подача готової ВКР науковому керівнику	До 15.01.2023	10.01.2023
6	Подача готової ВКР на кафедру	До 30.01.2023	29.01.2023
7	Попередній захист ВКР	30.01.2023	Згідно графіку
8	Захист ВКР	13.02.2023	Згідно графіку

8. Дата видачі завдання « » 20 р.

9. Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Залізняк В.П. _____

10. Керівник освітньої програми

Лежетьокова В.Г. _____

11. Завдання прийняв до виконання студент

Тимошенко В.В. _____

12. Відгук керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Відгук на ВКР Тимощенко В.В. на тему: «Страховання міжнародних комерційних операцій». Представлена випускна кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних засад та практичних аспектів формування та розробки процесу страхування міжнародних комерційних операцій на матеріалах статистичних даних страхових компаній України, АТ Укрсиббанк. Робота виконана відповідно до вимог щодо написання ВКР ОС «Бакалавр», спеціалізації «Міжнародний бізнес».

Здобувач продемонструвала володіння та навички застосування загальнонауковими методами аналітичного порівняння, статистичного аналізу, синтезу, системного аналізу, застосування методу спостереження, вимірювання, опису. Здобувач виявила уміння працювати з великими обсягами інформації, критично оцінювати та аналізувати теоретичні підходи та узагальнювати інформацію для формування та формулювання наукових гіпотез та результатів наукових досліджень. Під час виконання випускної кваліфікаційної роботи здобувач проявила себе активним дисциплінованим виконавцем поставлених завдань та виконавцем етапів досягнення мети дослідження. Сформовані висновки та пропозиції ґрунтуються на отриманих аналітичних підсумках.

В цілому, здобувач досягла поставленої мети дослідження та виконала сформовані завдання. Враховуючи вищезазначене, це дає підстави позитивно оцінити роботу здобувача та рекомендувати роботу до публічного захисту.

Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

_____ Залізняк В.П.

13. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект)

Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента Тимощенко В.В. може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Керівник освітньої програми _____ Лежетько В.Г.

Завідувач кафедри _____ Дугінець Г.В.

« _____ » _____ 20 _____ р.

АНОТАЦІЯ

Тимошенко В. В. Страхування міжнародних комерційних операцій (на матеріалах страхових компаній України). Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю «Міжнародні економічні відносини», спеціалізацією «Міжнародний бізнес». Державний торговельно-економічний університет, 2023.

Випускна кваліфікаційна робота присвячена актуальній темі процесу страхування комерційних операцій. У роботі проведено комплексний аналіз страхування міжнародних комерційних операцій на матеріалах страхових компаній України.

Визначено поняття «міжнародне страхування» та основні види страхування міжнародних операцій, проаналізовано міжнародний досвід у даній сфері, щодо експортно-імпортних операцій. Досліджено страхування зовнішньоторговельних вантажів та страхування відповідальності у ЗЕД, визначені напрямки удосконалення страхування міжнародних комерційних операцій в Україні.

На основі аналізу страхування зовнішньоекономічної діяльності в Україні досліджено страхування міжнародних комерційних операцій. В результаті проведеного дослідження запропоновано напрямки удосконалення в даній сфері, які базуються на основі зарубіжного досвіду.

Ключові слова: міжнародні комерційні операції, страхування, міжнародне страхування, зовнішньоторговельний вантаж, зовнішньоекономічна діяльність, торгівля, ризики.

ANNOTATION

Tymoshchenko Valeriia. Insurance of international commercial operations. Graduation qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty "International Economic Relations", specialization "International Business". State University of Trade and Economics, 2023.

The final qualification work is devoted to the current topic of the commercial transaction insurance process. The paper provides a comprehensive analysis of insurance of international commercial operations based on the materials of insurance companies in Ukraine.

The concept of "international insurance" and the main types of insurance of international operations are defined, and international experience in this area regarding Export-Import Operations is analyzed. Foreign trade cargo insurance and liability insurance in foreign economic activity are studied, and directions for improving insurance of international commercial operations in Ukraine are determined.

Based on the analysis of insurance of foreign economic activity in Ukraine, insurance of international commercial operations is studied. As a result of the conducted research, the directions of improvement in this area are proposed, which are based on foreign experience.

Keywords: international commercial operations, Insurance, International Insurance, foreign trade cargo, foreign economic activity, trade, risks.

ЗМІСТ:

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1	5
1.1. Страхування в процесі здійснення міжнародних комерційних операцій	5
1.2. Страхування зовнішньоторговельних вантажів.....	10
1.3. Страхування відповідальності у ЗЕД.....	18
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТРАХУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ.....	23
2.1. Міжнародний досвід страхування експортно-імпортних операцій.....	23
2.2. Напрямки удосконалення страхування міжнародних комерційних операцій в Україні (на матеріалах АТ Укрсиббанк”)	26
Висновки до розділу 2.....	34
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:.....	37

ВСТУП

Актуальність дослідження. Постпандемічний період та військові дії в Україні викликають занепокоєння міжнародних партнерів України щодо страхування вантажів та доставки товарів. Для України у 2022 році актуальними стали проблеми страхування вантажів та інфляційних ризиків. Також змінилася транспортна система України, оскільки авіасполучення із лютого 2022 року в Україні призупинені. Саме тому актуальними є дослідження страхування міжнародних комерційних операцій.

Питання страхування міжнародних комерційних операцій вивчали такі українські науковці: Тюріна Н., Приказюк Н., Марченко К., Дем'янчук М., Дроздина А. та зарубіжні дослідники Дж. Гі, Дж. Садлер, Д. Бланд.

Мета роботи дослідити страхування міжнародних комерційних операцій.

Об'єктом дослідження є процес розробки страхування зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні аспекти та практичні особливості формування та розробки страхування міжнародних комерційних операцій.

На основі мети роботи, сформовані наступні завдання:

- дослідити страхування в процесі здійснення міжнародних комерційних операцій ;
- дослідити страхування зовнішньоторговельних вантажів;
- дослідити страхування відповідальності у ЗЕД;
- проаналізувати міжнародний досвід страхування експортно-імпорتنих операцій;
- визначити напрямки удосконалення страхування міжнародних комерційних операцій в Україні.

Методи дослідження: історичний, аналізу, графічний та інші.

Теоретичною основою дослідження є закони України, наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених із страхування міжнародної діяльності, статистична звітність діяльності страхових компаній України.

Структура роботи: робота складається із вступу, двох розділів, висновків та пропозицій та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАХУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ

1.1. Страхування в процесі здійснення міжнародних комерційних операцій

Міжнародне страхування — це вид страхування, призначений для покриття ризиків, пов'язаних із веденням бізнесу за межами держави. Багато в чому воно схоже на стандартне бізнес-страхування; Основна відмінність полягає в тому, що він покриває збитки, які виникають за кордоном.

Міжнародне страхування не є одним конкретним полісом; натомість це низка політик, які компанії можуть вибрати, щоб найкраще покрити ризики, з якими стикається їхня компанія під час роботи за кордоном. Співпраця з брокером пільг може допомогти компанії точно визначити, який тип покриття відповідає її потребам. Потім компанія може вибрати політику, яка найкраще врегулює ці потенційні втрати [6].

Багато типів міжнародного страхування подібні до тих, які ваша компанія вже може мати в країні. Наприклад, міжнародний поліс загальної відповідальності захистить бізнес від судових позовів в інших країнах через нещасні випадки, травми або недбалість. Він пропонує покриття для широкого спектру претензій, таких як пошкодження майна та тілесні ушкодження, які можуть виникнути в результаті звичайної господарської діяльності.

Міжнародне страхування відповідальності за продукцію покриває збитки через продукцію, яка спричинила тілесні ушкодження або пошкодження майна. Компанії, які виробляють, продають, розповсюджують або ремонтують продукцію за межами Сполучених Штатів, часто отримують вигоду від міжнародної політики відповідальності за продукцію. Так само, як

і національна версія, міжнародний поліс страхування відповідальності за продукт покриває травми або збитки, які виникли в результаті дефектного продукту.

Міжнародний поліс страхування професійної відповідальності забезпечить захист будь-якого бізнесу, який надає послуги за кордоном. Також відомий як страхування від недбалості або помилок і упущень, цей поліс, як правило, покриває витрати на захист у суді та будь-яке врегулювання чи рішення.

Інші види страхування, які відображають національне покриття, можуть включати автострахування, страхування компенсацій працівникам і страхування від нещасних випадків та страхування від розчленування [6].

Немає універсального рішення для страхування міжнародних операцій, тому ваш страховий брокер вимагає розуміння ваших операцій, правових, нормативних і податкових наслідків для компанії, що працює на міжнародному рівні. Основні види страхування міжнародних операцій наведено на рис.1.1.

Унікальним страхуванням міжнародних операцій є страхування експортного кредиту.

Страхування експортного кредиту (ЕСІ) захищає експортера товарів і послуг від ризику несплати іноземним покупцем. Іншими словами, ЕСІ значно знижує платіжні ризики, пов'язані з веденням бізнесу на міжнародному рівні, надаючи експортеру умовну гарантію того, що оплата буде здійснена, якщо іноземний покупець не зможе заплатити. Простіше кажучи, експортери можуть захистити свою іноземну дебіторську заборгованість від різноманітних ризиків, які можуть призвести до несплати іноземними покупцями.

Страхування відповідальності за міжнародними операціями подібне до страхування внутрішніх операцій; однак, якщо він правильно структурований, він застосовується до міжнародних подій і включає захист для канадських подій, коли позов подається в будь-якій точці світу. Це на відміну від типового страхування внутрішніх операцій/канадського полісу, який покриває лише позови, подані в США чи Канаді.

Міжнародне бізнес-страхування автомобілів забезпечує фізичні пошкодження та покриття відповідальності для орендованих і невластних транспортних засобів, що експлуатуються за кордоном.

Міжнародне добровільне страхування/страхування роботодавців розширює переваги для канадських працівників під час подорожей за кордон або призначення на роботу за межами США та Канади.

Міжнародне страхування комерційної власності та доходів від бізнесу забезпечує захист у незапланованих місцях під час транспортування портативних комп'ютерів, зразків для продажу, особистого майна тощо на закордонних виставках. Багато юрисдикцій вимагають від компаній мати місцеві поліси, якщо вони мають фізичні активи, наприклад будівлі, запаси, сировину тощо в цій юрисдикції, включаючи більшість США

Міжнародне страхування вірності забезпечує захист від збитків у результаті нечесних дій, вчинених працівниками за кордоном, включаючи підробку, крадіжку та пограбування.

Міжнародне страхування від нещасних випадків у подорожі та хвороби забезпечує додатковий захист у разі надзвичайної ситуації під час подорожі за кордон.

Страхування від викрадення, викупу та вимагання є ключовим для керівників компаній, ключових співробітників, заможних громадян та їхніх сімей.

Політичний ризик охоплює збитки, спричинені конфіскацією, експропріацією, націоналізацією/вибірковою дискримінацією власності з боку іноземних урядів або покриттям ембарго/анулювання ліцензії для контрактів.

Страхування морських вантажів для міжнародних відправлень.

Рис. 1.1. Основні види страхування міжнародних операцій

Джерело: складено автором на основі [3].

ЕСІ зазвичай покриває комерційні ризики (такі як неплатоспроможність покупця, банкрутство або тривалі дефолти/повільні платежі) і певні політичні ризики (такі як війна, тероризм, заворушення та революція), які можуть призвести до несплати. ЕСІ також охоплює неконвертованість валюти, експропріацію та зміни в правилах імпорту чи експорту. ЕСІ пропонується як для одного покупця, так і для портфеля з кількома покупцями на короткостроковий (до одного року) та середньостроковий (від одного до п'яти років) періоди погашення.

На рисунку 1.2., наведено основні характеристики страхування експортних кредитів.

ЕСІ дозволяє експортерам пропонувати іноземним покупцям конкурентоспроможні умови відкритого рахунку, мінімізуючи ризик несплати.

Навіть кредитоспроможні покупці можуть прострочити платіж через обставини, які від них не залежать.

Завдяки зниженому ризику несплати експортери можуть збільшити експортні продажі, закріпити частку ринку в країнах, що розвиваються, і більш активно конкурувати на світовому ринку.

Коли іноземна дебіторська заборгованість застрахована, кредитори більш охоче збільшують позикові можливості експортера та пропонують більш привабливі умови фінансування.

ЕСІ не покриває фізичну втрату чи пошкодження товарів, які відправляються покупцеві, або будь-які ризики, для яких доступне покриття за допомогою морського страхування, страхування пожежі, страхування від нещасних випадків чи інших форм страхування.

Рисунок 1.2. Основні характеристики страхування експортних кредитів

Джерело: складено автором на основі [1].

Характеристика страхування експортних кредитів, наведено у таблиці 1.3:

Таблиця 1.3

Характеристика страхування експортних кредитів

Назва	Характеристика
Застосовність.	Рекомендовано для використання в поєднанні з умовами відкритого рахунку та передекспортним фінансуванням оборотного капіталу.
Ризик.	Експортери беруть на себе ризик непокритої частини збитку, і їхні претензії можуть бути відхилені у разі невідповідності вимогам, зазначеним у полісі.
Плюси.	Зменшує ризик несплати іноземними покупцями, пропонує безпечні умови відкритого рахунку на світовому ринку.
Мінуси.	Вартість отримання та обслуговування страхового полісу. Розподіл ризиків у формі франшизи (покриття зазвичай нижче 100 відсотків).
Покриття .	Короткостроковий ЕСІ, який забезпечує від 90 до 95 відсотків покриття комерційних і політичних ризиків, які призводять до несплати покупцем, зазвичай покриває (а) споживчі товари, матеріали та послуги до 180 днів і (б) невеликі капітальні товари, споживчі товари тривалого користування та масові товари до 360 днів. Середньостроковий ЕСІ, який забезпечує покриття 85 відсотків чистої вартості контракту, зазвичай охоплює велике капітальне обладнання терміном до п'яти років. ЕСІ, вартість якого експортери часто включають у ціну продажу, має бути проактивною закупівлею, оскільки експортери повинні отримати покриття до того, як клієнт стане проблемою.

Джерело: складено автором на основі [1].

Отже, страхування в процесі здійснення міжнародних комерційних операцій дуже важливий аспект при веденні міжнародного бізнесу, оскільки страхування знижує ризики компанії чи підприємства, котрі ведуть бізнес на міжнародних ринках щодо матеріальних втрат. Компанія самостійно може обирати типи страхування та які ризики доцільніше покривати. Тенденції сучасності диктують використання страхування експортного кредиту.

1.2. Страхування зовнішньоторговельних вантажів.

Транспортне страхування в зовнішньоекономічній діяльності забезпечує компенсацію збитків, що виникають у процесі переміщення вантажів унаслідок їхньої загибелі, знищення чи ушкодження в результаті обставин, що не залежать від власника майна.

Страхування вантажів дає учасникам договорів закупівлі — продажу не тільки пряму вигоду у вигляді захисту інтересів їхніх власників, але також і низку непрямих переваг (рисунок 1.4).

Дозволяє компаніям, які зазнали збитків, продовжувати свою діяльність (виробляти товари, надавати послуги, реалізовувати зовнішньоторговельні контракти), що в значній мірі сприяє створенню стабільного ділового клімату;

Певною мірою забезпечує безпеку торгових угод, тому що дозволяє підприємцям перевести на страхову компанію ризики при транспортуванні, які вони не можуть контролювати;

Плата за страхування вивільняє кошти, що містяться в цільовому резерві компанії для фінансування витрат з попередження і ліквідації збитків.

Рисунок 1.4. Непрямі переваги страхування вантажів

Джерело: складено автором на основі [29;139].

Крім страхування можливим шляхом відшкодування збитків, які виникають під час доставки вантажів, є одержання компенсації з винної сторони, якою при транспортуванні можуть виявитися компанія — перевізник, експедитор/оператор або фірма, що здійснює операції з вантажем у пунктах його перевалки з одного виду транспорту на інший.

Однак взаємини сторін за договором перевезення експортно-імпорتنих вантажів будуються на основі міжнародних конвенцій і угод, які, як правило,

передбачають обмежену відповідальність винної сторони, тобто матеріальне відшкодування збитків не завжди покриває реальний збиток, завданий вантажу. Так, наприклад, відповідно до Конвенції ООН про морське перевезення вантажів (у ред. від 1 листопада 1992 р.) відповідальність перевізника за збиток, що є результатом втрати чи ушкодження вантажу, встановлюється в сумі, еквівалентній 835 одиницям СДР (SDR — спеціальні права запозичення) за 1 кг ваги бруто втраченого або ушкодженого вантажу залежно від того, яка сума вище. Правда, у певних випадках Конвенція передбачає можливість збільшення цих меж за згодою між перевізником і вантажовласником, але відправники вантажу практично не користаються цим правом [29;141].

У деяких ситуаціях перевізник через причини нездоланної сили взагалі звільняється від відповідальності (форс-мажорні обставини).

При цьому страхування вантажу і відповідальність перевізника аж ніяк не виключають один одного. Власник вантажу, відправник, одержувач не позбавляються права на пред'явлення претензій до перевізника та на їхнє задоволення, тому що при будь-якому страхуванні частина відповідальності по ризиках усе-таки залишається на вантажовласнику і підлягає відшкодуванню перевізником, якщо збиток відбувся з його провини.

Транспортне страхування в зовнішньоекономічній діяльності поділяється на страхування «каско», страхування «карго» і страхування відповідальності перевізника, експедитора/оператора за вантаж перед його власником. Термін «каско» застосовується при страхуванні рухомого складу транспорту (судів, автомобілів, залізничних вагонів, літаків, контейнерів і т.д.), які беруть участь у міжнародних перевезеннях. Цей вид страхування здійснює безпосередньо власник транспортних засобів.

Сторони за зовнішньоторговельним контрактом не мають відношення до страхування «каско», за винятком випадків, коли транспортування здійснюється їх власними транспортними засобами, наприклад, при постачанні товару на умовах «із заводу» покупець вивозить товар зі складу

продавця на належних йому автомобілях, які він може застрахувати за системою «каско».

Страховання відповідальності передбачає, що страховик бере на себе зобов'язання відшкодувати застрахованій компанії суми, які підлягають виплаті їй третьою особою за заподіяний збиток. Страховання цього виду покриває тільки юридичну відповідальність компанії і звичайно в межах обумовлених лімітів.

Страховання «карго» — це захист від різних збитків, пов'язаних із транспортуванням вантажу, що є предметом купівлі — продажу за зовнішньоторговельним договором. При збитку в результаті загибелі, ушкодження й іншого несприятливого впливу на застраховане майно він компенсується у виді визначеної суми, яка зветься страховим відшкодуванням. Цей вид страхування може бути здійснений учасниками контракту або з їхнього доручення.

Сторона, що страхує певний майновий інтерес, називається страхувальником.

Страховщик — це юридична особа, яка бере на себе зобов'язання відшкодувати збитки, що виникли в процесі транспортування, при настанні подій, від яких здійснювалося страхування (страховий випадок, страховий ризик).

За свою роботу страховик одержує певну винагороду — страхову премію, яка оплачується страхувальником завжди незалежно від того, чи мав місце страховий випадок і чи зазнав страхувальник справжніх збитків, пов'язаних з вантажем [29;143].

Термін ризик у страхуванні має кілька значень. Насамперед, йдеться про випадковість, подію, яка може, але не обов'язково має відбутися, перебуваючи поза контролем страхувальника. Під ризиком також може розумітися відповідальність, наприклад, формулювання «на ризику страховика» означають «на його відповідальності». Далі, ризик може означати певний вид відповідальності страховика: ризик повної або часткової загибелі товару,

ризик крадіжки і т.д. І, нарешті, під ризиком може розумітися майно, що страхується.

Справжня вартість товару як об'єкта страхування називається страховою вартістю. При цьому, як правило, йдеться про фактичну вартість вантажу в місці його перебування в момент укладання договору страхування, що підтверджується інвойсами, оформленими відповідно до вимог зовнішньоторговельного контракту. Конкретний порядок обчислення розміру страхової вартості має свої особливості в різних країнах і заснований на чинному законодавстві і сформованій практиці.

Від страхової вартості відрізняється страхова сума, тобто, сума, що повідомляється при укладанні договору страхування, яка за загальним порядком є межею відповідальності страхової компанії, за деякими невеликими винятками. Страхова сума, що вказується в договорі страхування, може бути менше страхової вартості. У цьому разі здійснюється страхування ризику на неповну вартість чи часткове страхування. При такому варіанті збитки відшкодовуються відповідно до практики страхової справи пропорційно відношенню суми до вартості, тобто частина можливого збитку залишається на власному ризику власника товару. Однак договором між страхувальником і страховиком може бути передбачений вищий розмір страхового відшкодування, але не вищий за страхову вартість.

Якщо страхова сума перевищує вартість, договір страхування вважається недійсним стосовно цієї різниці. Завищення, зроблене власником товару навмисне, може слугувати підставою для страхової компанії вимагати визнання договору недійсним.

Страхова сума, зазначена в договорі страхування, вважається погодженою між сторонами договору страхування і не може бути оскаржена згодом. Це положення стосується як до випадків її визначення на підставі заяви особи, що страхує, так і при оцінці її страховою компанією самостійно. Виняток зроблений для ситуації, коли страховик був навмисне введений в оману щодо страхової вартості вантажу і, вважаючи представлені відомості

достовірними, не зробив його огляду. За таких обставин договір може бути визнаний недійсним.

Під транспортними витратами як самостійним об'єктом страхування розуміють витрати безпосередньо на доставку вантажу аж до його прийняття одержувачем, а також інші платежі, пов'язані з переміщенням вантажу, включаючи експедиторську й інші види комісій. Страхуванню і відшкодуванню підлягають тільки платежі, що знаходяться на «ризик», тобто суми, що сплачуються перевізнику в пункті відправлення і не підлягають поверненню незалежно від того, чи буде товар доставлений за призначенням чи втрачений у шляху проходження.

Під очікуваним прибутком розуміють ризик неотримання доходів, пов'язаних із застрахованим товаром.

У торгових угодах вантаж вважається застрахованим у сумі, заявленій власником, але не вище його вартості, зазначеної в рахунку постачальника, за винятком витрат з доставки й очікуваного прибутку, якщо між сторонами не погоджене інше.

Страхове законодавство, як правило, не обмежує перелік об'єктів майнового страхування, з чого випливає, що сторони за договором страхування самі мають можливість визначити предмет страхування залежно від угоди між продавцем і покупцем та конкретними умовами зовнішньоторговельного контракту, що підлягає захисту.

Страхування того самого об'єкта в двох чи кількох страховиків на суми, що перевищують у цілому страхову вартість, відноситься до подвійного страхування. Можливість одержати відшкодування від кожного зі страховиків означає необґрунтоване збагачення особи, яка одержує страхове відшкодування. Тому встановлено, що всі страховики за таким видом страхування відповідають лише в межах страхової вартості вантажу, причому кожний з них відповідає пропорційно відношенню страхової суми за укладеним ним договором страхування до загальної суми всіх укладених договорів за цим вантажем.

У цьому разі мова йде про укладання двох чи кількох договорів страхування стосовно одного і того ж інтересу отримувача вигоди. Однак страхові інтереси різних осіб можуть істотно різнитися. Той самий вантаж може бути, наприклад, застрахований вантажовласником (для охорони права власності), перевізником (для охорони заставного права на вантаж у забезпечення належних йому платежів), банком (для охорони своїх прав, що випливають з позикових правовідносин) і т.д. Такі випадки під дію цього визначення не підпадають [31;187].

Крім того, під подвійним страхуванням розуміють договори, укладені з метою охорони того самого страхового інтересу від тих самих небезпек (страхових ризиків). Від різних же небезпек вантаж і пов'язані з ним інтереси можуть бути застраховані в повній вартості кілька разів. Так, наприклад, можна одночасно зі страхуванням вантажу на одному з основних варіантів умов, пропонованих Правилами страховика, застрахувати його в повній вартості також від військового ризику.

Від подвійного страхування слід відрізнити співстрахування.

Співстрахування — страхування, за якого двоє і більше страховиків беруть участь визначеними частками в страхуванні того самого об'єкта на випадок настання тої ж події (страхового випадку). Таке страхування є способом поділу ризику між страховими компаніями шляхом віднесення на кожному з них заздалегідь обумовленої частки можливих збитків і належної страхової премії.

Можливість співстрахування заздалегідь обумовлюється сторонами при укладанні договору страхування і здійснюється за вимогою або за згодою страхувальника, що вправі вказати співстрахувальників і частку участі кожного з них у ризику.

Співстрахування здійснюється страховими компаніями на умовах солідарної відповідальності перед страхувальником [31, 188].

У процесі страхування експортно-імпортних вантажів і пов'язаних з ним інтересів беруть участь не тільки страхувальник і страховик, але і отримувача вигоди, бенефіціар, тобто особа, що має право на одержання відшкодування всього збитку або його частини.

Треба зазначити, що при страхуванні зовнішньоторговельного товару страхувальник і бенефіціар не завжди збігаються. Справа в тому, що необхідним елементом правовідносин, які виникають за договором страхування, є страховий інтерес, для наявності якого потрібно, щоб претендент на одержання відшкодування збитку мав якісь права стосовно застрахованого майна чи ніс пов'язані з ним обов'язки. При реалізації торгової угоди такою особою може бути не тільки власник майна, але й його наймач, комісіонер і т.д., яким переданий товар.

Страховий інтерес у вантажі визнається також за тими, хто має заставне право на нього в межах суми вимоги, забезпеченої заставою, наприклад за банком, що видав позичку під заставу вантажу, перевізником, коли він у передбаченому порядку здійснює заставне право на вантаж у забезпечення одержання провізних платежів, що підлягають стягненню в пункті призначення і т.д.

Таким чином, страховий інтерес при виконанні зовнішньоторговельної операції можуть мати кілька осіб одночасно і кожне з них є бенефіціаром у межах своєї матеріальної зацікавленості. Причому такий інтерес може бути придбаний ким-небудь лише до моменту виникнення збитку, хоча він міг і не мати місця в момент укладання договору страхування [11, 76].

Створення дійсного захисту інтересів підприємців при ушкодженні вантажу, що є предметом торгової угоди, значною мірою залежить від маркетингу ринку страхових послуг і правильного вибору страхової компанії, надійність якої може визначатися кількома показниками:

- наявністю реєстраційних документів і ліцензії на ті види діяльності, за якими передбачається провести страхування;
- тривалістю роботи на ринку та динамікою розвитку компанії;
- розмірами власних коштів страховика;
- структурою страхового портфеля або сукупністю прийнятих страховиком зобов'язань за певний період. Портфель обов'язково має бути збалансованим, тобто мати різні форми ризику, які відповідним чином врівноважували б одна одну і не могли б одночасно виявити себе;
- аналізом фінансової відповідальності і відповідними показниками (рентабельність, платоспроможність чи структура капіталу, ліквідність).

Страховики можуть здійснювати свою діяльність через страхових агентів і брокерів.

Страхові агенти — фізичні або юридичні особи, що діють від імені страховика і за його дорученням відповідно до наданих повноважень.

Страхові брокери — юридичні чи фізичні особи, зареєстровані у встановленому порядку як підприємці, що здійснюють посередницьку діяльність з страхування від свого імені на підставі доручень страхувальника або страховика. Брокер не несе юридичної відповідальності перед страховиком, у той же час він не повинен гарантувати платоспроможність страхової компанії страхувальнику і не відповідає за оплату збитків і повернення премії. Якщо брокер допустив недбалість при виконанні своїх обов'язків, у результаті якої завдано збиток страхувальнику, останній має право зажадати від брокера відшкодування збитку.

Ризик виплати страхового відшкодування, прийнятий на себе страховиком за договором страхування, може бути їм застрахований цілком чи частково в іншого страховика (страховиків) за укладеним з останнім договором перестрахування.

Головною метою перестраховання є створення збалансованого страхового портфеля і забезпечення фінансової стійкості діяльності самої страхової компанії. У договорі перестраховання встановлюються умови і спосіб передачі ризиків, частка участі інших страховиків у сукупному ризику, розмір належної кожному страхової премії. Оригінальний страховик за таким договором ставиться в положення страхувальника і є носієм відповідних прав і обов'язків [29, 143].

При цьому оригінальний страховик не зобов'язаний сповіщати свого страхувальника про укладені ним договори перестраховання. За таким договором сторони зобов'язані тільки одна перед одною: - перестраховальник не несе ніякої відповідальності перед оригінальним страхувальником, оскільки той не є ні стороною в договорі перестраховання, ні отримувачем вигоди за цим договором. Відповідальною особою перед оригінальним страхувальником залишається страховик за основним договором. Проте, страхувальник вантажу, як правило, цікавиться, з якою компанією з питань перестраховання працює його страховик, тому що це в значній мірі захищає і його інтереси за оригінальним договором страхування.

1.3. Страхування відповідальності у ЗЕД.

У ринковій економіці страхування виявляється, по-перше, ефективним інструментом захисту від можливих ризиків, який забезпечує неперервність та безперебійність процесу відтворення, соціально-економічну стабільність у спільноті, по-друге, слугує одним із головних джерел інвестиційного капіталу. Ретельне вивчення поняття страхування і зіставлення різних його тлумачень у наукових працях дають змогу визначити страхування як сукупність фінансово-економічних відносин, завдяки яким перерозподіляється частина національного доходу та сукупного суспільного продукту шляхом особливого методу утворення страхового фонду грошових ресурсів – сплатою грошового внеску страхувальник забезпечує собі чи третій особі в разі настання події,

обумовленої договором або законом, суму виплати відшкодування страховиком, який забезпечує утворення, поповнення страхових резервів та у разі необхідності частину ризику перестраховує [29, 143].

Функціонування страхового ринку відбувається за умови взаємодії його суб'єктів із приводу об'єктів страхування, на які спрямований страховий захист. Об'єкти страхування обумовлюють економічні відносини між суб'єктами ринку. Об'єктами страхування можуть бути життя, здоров'я, працездатність та пенсійне забезпечення страхувальника або застрахованої особи (об'єкти особистого страхування); майнові інтереси страхувальника (застрахованої особи), яким може бути завдано шкоди страховою подією, та майнові інтереси, пов'язані з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди життю, здоров'ю, майну та майновим інтересам третьої особи. Страховий ринок являє собою багаторівневу структуровану систему зі складним механізмом взаємозалежних зв'язків між структурними одиницями. Розвиток ринкової економіки зумовлює необхідність формування та подальшого розвитку страхового ринку, тому вивчення структури сучасного страхування та його класифікації за історичними, економічними, юридичними й географічними ознаками; багатоаспектний аналіз організаційної, інституціональної, галузевої й територіальної структур страхового ринку; висвітлення основних форм і видів страхування мають велике значення для теорії страхової справи та страхової практики.

Об'єктом страхування відповідальності є відповідальність перед третіми особами (фізичними або юридичними) внаслідок будь-якої діяльності або бездіяльності страхувальника. Така відповідальність може виникати (і досить часто) у силу дії законів щодо відшкодування збитку винуватцем, яким може виявитися (у тому числі випадково) підприємство — учасник ЗЕД. До галузі в зовнішньоекономічній діяльності відносять:

Рисунок 1.5. Галузі зовнішньоекономічної діяльності щодо страхування відповідальності

Джерело: складено автором на основі [29;144].

Комплексні види страхування, що передбачають поєднання в одному полісі декількох видів страхування, також застосовуються в зовнішньоекономічній сфері. Наприклад, популярні в усьому світі поліси страхування будівельного підприємця від усіх ризиків і страхування всіх

монтажних ризиків. Ці поліси покривають ризики ушкодження і знищення майна в процесі будівництва об'єктів і монтажу різного устаткування, а також відповідальність перед третіми особами при роботах, що ведуться, і післяпускові гарантійні зобов'язання підрядника. Страхове покриття забезпечується від усіх ризиків будівництва і монтажу на повну вартість контрактів, що виконуються.

Використання посередників дає можливість розширити пропозицію страхових послуг, взяти на відповідальність виробничі та комерційні ризики, які не може вирішити страхова компанія. У зв'язку з цим доцільно застосувати перестраховування. Перестраховування — це система економічних відносин між страховиками, що дає можливість страховій компанії, яка уклала договір страхування, передати отримані ризики іншим страховим компаніям (перестраховикам). Зміст відносин між страховиком та перестраховиком полягає в зобов'язанні перестраховика покрити частину страхових виплат страхової компанії за страховими випадками, які настали у її клієнтів, сподіваючись на частину страхової премії, отриманої від клієнтів. Отже, економічна сутність перестраховування — це перерозподіл між страховими організаціями первинного страхового фонду. Прийняті в перестрахованні ризики можуть передаватися повторно, продовжуючи ланцюг перестраховування. Таким чином, у перестрахованні відбувається постійний обмін ризиками і преміями, головною метою якого є прагнення створити збалансований, стійкий власний страховий портфель [29;145].

Перестраховування є тим видом страхової діяльності, який, з одного боку, забезпечує надійність страхового захисту учасників зовнішньоекономічної діяльності, а з іншого — перестраховування є різновидом зовнішньоекономічних зв'язків у страхуванні, мета якого полягає в забезпеченні захисту національних і міжнародних інтересів страхувальників у різних країнах.

Висновки до розділу 1.

Отже, страхування в процесі здійснення міжнародних комерційних операцій дуже важливий аспект при веденні міжнародного бізнесу, оскільки страхування знижує ризики компанії чи підприємства, котрі ведуть бізнес на міжнародних ринках щодо матеріальних втрат. Компанія самостійно може обирати типи страхування та які ризики доцільніше покривати. Тенденції сучасності диктують використання страхування експортного кредиту.

Міжнародне страхування — це вид страхування, призначений для покриття ризиків, пов'язаних із веденням бізнесу за межами держави. Багато в чому воно схоже на стандартне бізнес-страхування; Основна відмінність полягає в тому, що він покриває збитки, які виникають за кордоном.

Функціонування страхового ринку відбувається за умови взаємодії його суб'єктів із приводу об'єктів страхування, на які спрямований страховий захист. Об'єкти страхування обумовлюють економічні відносини між суб'єктами ринку. Об'єктами страхування можуть бути життя, здоров'я, працездатність та пенсійне забезпечення страхувальника або застрахованої особи (об'єкти особистого страхування); майнові інтереси страхувальника (застрахованої особи), яким може бути завдано шкоди страховою подією, та майнові інтереси, пов'язані з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди життю, здоров'ю, майну та майновим інтересам третьої особи.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СТРАХУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

2.1. Міжнародний досвід страхування експортно-імпорتنних операцій

Існує багато різноманітних страхових продуктів для компаній, які займаються міжнародною торгівлею, і важливо знати, які з них потрібні вам для вашого бізнесу та яка страхова компанія пропонує вам відповідні послуги.

Морське страхування. Морське страхування здійснюється всіма великими постачальниками морських перевезень, які займаються міжнародною торгівлею, і купується через страхового брокера. Майже в кожному випадку його не купує імпортер чи експортер. Натомість цей вид страхування купується транспортною компанією та є важливою частиною їхнього управління ризиками. Ця страховка захищає судно та весь вантаж, персонал та інші активи, які знаходяться на судні.

У випадку, якщо судно затоне, або станеться інше лихо, що спричинить затримки, знищення вантажу, або станеться інший випадок збитку чи пошкодження, власник страхового поліса морського страхування подає претензію до свого постачальника страхових послуг.

Потім, коли претензію буде оброблено, страховка покриває ваші збитки до визначеної суми. Зазвичай компенсація становитиме приблизно три чверті вартості вашого товару або втраченого вантажу.

Страхування вантажу. Сама по собі морська страховка може не покривати всю вартість вашого вантажу. Він часто виплачується за фунт, тому вам може знадобитися додаткове покриття, щоб захистити ваш вантаж або фрахт.

Крім того, морське страхування не покриває пошкодження вашого вантажу внаслідок неправильного завантаження транзитною компанією або інцидентів, які відбуваються поза межами морського середовища.

Тут на допомогу приходять страхування вантажу. Страхування вантажу використовується для захисту вашого вантажу протягом усього шляху до клієнта. Наприклад, якщо кран зламався та впустив вантаж дорогої електроніки, або вантаж був неправильно захищений компанією, відповідальною за його транспортування, страхування вантажу покриє ваші збитки [13;104].

Однією з головних переваг придбання окремого полісу страхування вантажу є те, що він не потребує доказів вини. Тобто вам не потрібно доводити, що перевізник чи інша сторона винні у завданні шкоди – лише те, що шкода чи втрата дійсно відбулися.

Оскільки морське страхування не покриває повну вартість вашого вантажу, експортерам зазвичай рекомендується покривати кожне ваше відправлення страхуванням вантажу. Це найкращий спосіб захистити від втрати та пошкодження ваших продуктів – незалежно від того, хто спричинив втрату чи пошкодження.

Страхування комерційних кредитів. Страхування торгових кредитів, яке іноді також називають страхуванням експортних кредитів або страхуванням експортної торгівлі, є дуже корисним видом страхування імпорту та експорту. Це може допомогти захистити ваш короткостроковий грошовий потік, гарантуючи, що ви все одно отримаєте компенсацію, якщо один або кілька ваших клієнтів не сплатять свої рахунки вчасно.

Принцип роботи простий. Купуючи поліс страхування комерційних кредитів, ви можете застрахувати певні транзакції чи клієнтів або сплатити фіксовану відсоткову ставку, щоб застрахувати всю свою дебіторську заборгованість [5].

Тоді ваш бізнес продовжується в звичайному режимі. Ви продаєте свої продукти та послуги, а ваші клієнти платять вам на основі стандартних умов комерційного кредиту, таких як 30, 60 або 90 днів після доставки.

Але, якщо клієнт не сплачує вчасно та починає довгостроково дефолтувати, збанкрутує або іншим чином не сплачує, незважаючи на

дотримання умов контракту, ваш поліс страхування комерційних кредитів виплатить вам відсоток від вартості рахунку-фактури як компенсацію. .

Це допомагає вам зменшити ризики короткострокових платежів і розширити кредитні лінії новим клієнтам, не боячись, що вони не зможуть платити. Незалежно від того, чи експортуєте ви в Сполучені Штати, чи на новий ринок, що розвивається, страхування торгових кредитів може захистити вас від фінансових втрат через несплату ваших клієнтів і клієнтів, як іноземних, так і внутрішніх.

Страхування політичних ризиків. Страхування політичних ризиків є дуже корисним для будь-якої компанії, яка продає свої продукти чи послуги за кордоном на ринках, що розвиваються, і в країнах, що розвиваються. Як впливає з назви, він захищає вашу компанію від політичних ризиків – потрясінь, захоплення приватної власності державою, неконвертованості валюти, анулювання ліцензії на імпорт та багатьох інших подій.

Часто страхування політичних ризиків купується як частина полісу страхування комерційних кредитів, особливо якщо експортер працює з новим клієнтом у країні, що розвивається. Страхування комерційних кредитів допомагає захистити вас від втрат і невиконання зобов'язань, якщо приватна компанія або клієнт не платить, тоді як страхування політичних ризиків допомагає захистити вас від дій уряду, громадянських заворушень та інших ризиків, які можуть виникнути в країні, що все ще розвивається.

Страхування політичних ризиків є обов'язковим для будь-якого експортера чи компанії зі значними активами в іншій країні, де політичні заворушення можуть загрожувати їх подальшому успіху та призвести до значних фінансових втрат [5].

Отже, окрім цих чотирьох типів полісів, є багато інших способів захистити себе та захистити свої прибутки – від страхування відповідальності за продукт до акредитивів, банківських гарантій тощо.

2.2. Напрямки удосконалення страхування міжнародних комерційних операцій в Україні (на матеріалах АТ Укрсиббанк).

Страхові компанії України у січні-вересні 2022 року зібрали 28,4 млрд грн страхових премій та здійснили страхові виплати на 9,5 млрд грн, що відповідно на 25,5% (38,1 млрд. грн. премій за 9М20221) та 29,1% менше (13,4 млрд. грн виплат за 9М2021), ніж за аналогічний період минулого року. З урахуванням раніше оприлюднених даних за півріччя, у третьому кварталі страхові премії склали близько 10,8 млрд грн, виплати – 3,6 млрд грн, що гірше за показники третього кварталу минулого року відповідно на 18,8% та 24,5% і свідчать про уповільнення темпів падіння ринку.

Загальна кількість страхових компаній в Україні в третьому кварталі не змінилася – 137, з яких 124 страховики non-life та 13 life-страховиків.

На кінець вересня цього року активи страховиків зросли до 71 млрд грн, хоча з червня минулого року до червня цього року вони трималися близько 65,5 млрд грн. У третьому кварталі 2022 року до 39,9 млрд грн зросли страхові резерви порівняно з 36,4 млрд грн на середину цього року і 35,6 млрд грн на вересень минулого року [25].

Таблиця 2.1

ТОП-10 найбільших ризикових страховиків за чистими преміями, 9М2022

№	Страхові компанії	Чисті премії 9М2022, тис.грн.	Темп, %
1	ARX	1 887 086	-20,76
2	УНІКА	1 729 370	-14,39
3	ТАС СГ	1 643 148	-2,94
4	USG	1 384 496	31,58
5	ВУСО	1 074 166	-0,30
6	ІНГО	1 043 483	-7,83
7	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	1 027 017	-30,63
8	PZU УКРАЇНА	834 797	2,61
9	ОРАНТА	826 505	1,10
10	UNIVERSALNA	797 206	9,63

Джерело: [15]

Розглянемо страхові компанії України із сторони ризикованості виплат (Таблиця 2.2.):

Таблиця 2.2.

ТОП-10 найбільших ризикових страховиків з виплат, 9М2022 [15]

№	Страхові компанії	Виплати 9М2022, тис. грн.	Темп, %
1	УНІКА	980 583	1,96
2	ARX	775 660	-17,68
3	ТАС СГ	675 646	-19,32
4	УСГ	546 043	-75,27
5	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	521 727	-16,21
6	ІНГО	488 535	-25,89
7	PZU УКРАЇНА	428 138	-12,52
8	ВУСО	420 017	-3,72
9	ПРОВІДНА	371 838	-13,89
10	ОРАНТА	296 013	-7,11

Джерело: [25]

Страховим брендом Укрсиббанку є ARX

Понад 40% страхових премій традиційно припадає на автострахування ("автоцивілка", "Зелена карта", КАСКО). У період військової агресії частка цих видів страхування в портфелі збільшилася. Драйвером підтримки страхового бізнесу стала "Зелена карта". За період війни цей вид страхування виріс на 76% порівняно з аналогічним періодом минулого року.

Разом із Укрсиббанком бізнес України може потурбуватися про страхування вашого бізнесу вже зараз зі страховим брендом №1 АТ «Страхова компанія «ARX».

За вибір декількох опцій страхового покриття надаються знижки: 10% за вибір двох опцій та 15% за вибір трьох опцій

Переваги:

1. Програма передбачає комплексний страховий захист. Це надає можливість економити свій час та грошові кошти, укладаючи один договір страхування замість декількох окремих договорів на кожен вид страхування
2. Страхування відбувається без огляду та опису застрахованого майна — немає необхідності витратити час на узгодження та підготовку виїзду експерта для огляду приміщення, на заповнення об'ємних заяв з переліком застрахованого майна

3. Страхова сума не зменшується за період дії договору страхування на суму виплаченого страхового відшкодування, тобто немає необхідності в дострахованні майна до розміру початкової страхової суми і сплати додаткового платежу

4. Ви можете самостійно обрати страховий захист, яким хочете забезпечити нерухомість, тобто обрати одну або декілька опцій

5. Надаються додаткові послуги — у разі пошкодження нерухомості в результаті страхового випадку сплачується оренда аналогічної нерухомості до моменту відновлення застрахованої (на строк не більше 6 місяців).

З початком російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року того ж дня в Україні був введений воєнний стан.

Правовий режим воєнного стану передбачає можливість обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб.

Війна в Україні належить до форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), що окремо засвідчила Торгово-промислова палата.

Страхування не становить жодного винятку в контексті форс-мажорних обставин – сторони договору страхування можуть посилатися на дію таких обставин, як на підставу звільнення їх від відповідальності за невиконання умов договору (відповідні форс-мажорні застереження з посиланням на війну на практиці завжди включаються до договорів страхування).

Проте, нагадуємо, що:

дія форс-мажорних обставин не звільняє сторону від обов'язку за договором, а лише є легітимною підставою відстрочити виконання такого обов'язку до закінчення їх дії та не понести відповідальності за таке прострочення (у вигляді штрафних санкцій);

лише факт проведення бойових дій чи запровадження обмежень воєнного часу не звільняє сторону від відповідальності, якщо такі обставини прямо не перешкоджають особі фізично чи юридично виконати конкретний обов'язок за договором (наприклад, сплатити кошти).

Саме за таких обставин, до прикладу, страховик може затримати страхову виплату (з дотримання процедури повідомлення про форс-мажор і його підтвердження), але муситиме здійснити її, коли дія обставин форс-мажору на нього припиниться.

У яких випадках страховик може відмовити у страховій виплаті?

Частина 1 статті 991 Цивільного кодексу та частина 1 статті 26 Закону "Про страхування" передбачає низку випадків, коли страховик має право відмовитися від здійснення страхової виплати.

При цьому цей перелік не є вичерпним, а договором можуть бути передбачені і інші підстави для відмови здійснити страхову виплату, якщо це не суперечить закону.

На практиці страховики включають до правил страхування додаткові підстави для відмови у здійсненні страхової виплати, зокрема, пов'язані з війною.

Так, страховики наперед відмовляються покривати ризики спричинення збитків унаслідок бойових дій – наприклад, якщо застраховане майно було пошкоджено чи знищено через бойові дії (влучанням куль, снарядів тощо) така шкода не покривається страховиком.

Страхування від воєнних ризиків існує як окремий продукт на ринку, але через надмірну вартість в останні роки не є поширеним.

Чи діють договори страхування в зоні бойових дій і на окупованих територіях?

З 2014 року страховики включають до договорів ще одне "воєнне" застереження – договори страхування як правило не діють на території проведення бойових дій і на окупованих територіях України.

Це означає, що жодні випадки (як спричинені бойовими діями, так і незалежні від них) не визнаються страховими, якщо відбулися в зоні бойових дій чи на непідконтрольній уряду території [7].

До 24 лютого 2022 року для визначення відповідних територій страховики керувалися розпорядженням КабМіну, яким затверджено перелік

населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та перелік населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення.

Натомість у контексті повномасштабної російської агресії проти України з 24 лютого 2022 року такі "територіальні" винятки в договорах страхування є доволі суперечливими, оскільки бойові дії не є локалізованими, а чіткий нормативний перелік адміністративно-територіальних одиниць, на яких тривають бойові зіткнення, наразі відсутній.

13 березня 2022 року Постановою Кабінету Міністрів №269 було внесено зміни до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

Ця постанова врегульовує питання взяття на облік внутрішньо переміщених осіб та визначає перелік території, де проводяться бойові дії.

До такого переліку, який формується Державною службою з надзвичайних ситуацій, належать: Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Київська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернігівська області та місто Київ.

Разом з тим, до чіткого нормативного визначення території проведення бойових дій (коли це стане можливим) питання дії договорів страхування на тих чи інших теренах може бути предметом спору зі страховиками.

Якою є позиція страховиків і регулятора?

Найбільші страхові компанії України з початку російського вторгнення підтвердили чинність договорів страхування та свої зобов'язання з відшкодування за страховими випадками, що, втім не скасовує означені вище винятки.

Аналогічній позиції дотримувалися страхові компанії і 2018 року, коли в окремих регіонах України вперше було введено воєнний стан.

Національний банк, як регулятор на ринку страхових послуг, 27 лютого 2022 року рекомендував страховикам спростити процедуру врегулювання випадків, що мають ознаки страхових, шляхом максимального використання

електронних документів і копій необхідних документів у разі неможливості або ускладнення можливості отримання їх оригіналів, а також застосовувати інші засоби дистанційного врегулювання страхових випадків.

Одна з таких спрощених процедур давно доступна громадянам – складення "європротоколу" за т. зв. "автоцивілкою".

Крім цього, регулятор не проводитиме інспекційні перевірки учасників ринку страхових послуг і подовжує терміни подання ними річної фінансової звітності.

Отже, договори страхування є чинними незалежно від введення в Україні воєнного стану, зі стандартними форс-мажорними застереженнями, які застосовуються і в інших видах договорів.

Натомість, як правило, страховики не покривають "воєнні" ризики та виключають зони бойових дій і неконтрольовані урядом терени з території страхування.

Невизначеність таких зон і територій може бути підставою для спорів зі страховиками, що зараз вимагає завчасної комунікації між сторонами договорів щодо цього питання [7].

Напад Росії на Україну має потенційні наслідки для світової страхової галузі, а в деяких випадках і для страхової галузі США. У пошуках лише одного слова, щоб пояснити ці наслідки, це слово буде «дорого».

Ми вже бачили негативний фінансовий вплив у всьому світі через нестабільність фондового ринку, ціни на нафту та сировинні товари, торговельні вантажі та витрати на доставку, перебої в авіаційному сполученні, збої в банківському та інвестиційному секторах і втрату російського імпорту/експорту. Будь-яка країна, штат, територія чи організація, які ведуть бізнес з Росією, постраждають у фінансовому плані, і в більшості аспектів страхове покриття не буде життєздатним ресурсом через стандартні виключення полісу щодо війни та військових дій, ядерної небезпеки, дій уряду та актів або рішення.

Інфляційний ризик. Інфляційний ризик зростає і продовжуватиме зростати в усьому світі через ефект просочування негативного фінансового впливу. Навіть у штаті Огайо вже спостерігалось зростання інфляції через втрату російського імпорту та експорту, і це, ймовірно, вплине і на інші штати.

Оглядаючи останні публікації AM Best з цього питання, санкції можуть серйозно вплинути на ціни на нафту та сировину, а також на туризм та економіку менш стійких країн. Це буде більш складним для ділового середовища в Росії та для компаній, які ведуть бізнес у Росії з поточними санкціями та додаванням додаткових санкцій, які ще більше ускладнять ситуацію. Згідно з Commentary Best, санкції проти інших фінансових установ можуть призвести до подальших ускладнень або серйозно погіршити ситуацію.

«Подальші санкції можуть вплинути на здатність міжнародних страховиків і перестраховиків гарантувати російські ризики або ускладнити для них обслуговування претензій за існуючими полісами», — сказала Анна Шереметева, фінансовий аналітик AM Best. «Найбільше постраждають ті, хто займається великими енергетичними та інфраструктурними ризиками, наприклад страховики Лондонського ринку та міжнародні перестраховики».

Авіаційні страховики втратили премії, оскільки страховики припинили покриття для авіаперевізників в Україні в середині лютого, а авіакомпанії більше не літають до України та з України.

Ризик доставки та вантажу. Постраждали торговельні судна в Україні, і страховики або не пропонують покриття для суден, що плавають Чорним морем, або вимагають величезні премії за це. Чорне море є критично важливим регіоном для трейдерів сільськогосподарської продукції та нафти, причому на Україну та Росію припадає понад чверть світової торгівлі пшеницею та приблизно одна п'ята частина кукурудзи. Зараз українські порти захоплені Росією, тому будь-які кораблі та вантажі там під загрозою.

Усі збої та відсутність переміщення вантажів лише ще більше ускладнять ланцюжок поставок, якому вже перешкодили збої, пов'язані з Covid-19.

Ризик війни. Хоча війна не є ризиком, який підлягає страхуванню за традиційним страхуванням, страхування воєнних ризиків фактично існує з 1914 року, коли Конгрес Сполучених Штатів ухвалив Закон про страхування військових ризиків, щоб забезпечити його доступність для суден і окремих осіб під час Першої світової війни. Загалом страхування воєнних ризиків забезпечує покриття збитків, спричинених такими подіями, як війна, вторгнення, повстання, бунти, страйки та тероризм. Докладні відомості про страхування військових ризиків можна знайти в розділі 46 Кодексу США, глава 539. Багато перестраховиків подали повідомлення за 48 годин про припинення страхування воєнних ризиків для України, починаючи з 11 лютого 2022 року [2].

Політичний ризик. Нестабільність у країні може виникнути без попередження, залишаючи інвесторів, кредиторів і підрядників непередбаченими та без кишені. Під час політичних потрясінь підприємства можуть бути не в змозі працювати, а їхні активи можуть бути пошкоджені, жоден з яких не покриватиметься стандартним страховим полісом. Страхування політичних ризиків допомагає організаціям, які ведуть бізнес у всьому світі, захистити свої активи та фінансові інтереси від грошових втрат через певні політичні ризики.

Це може бути внаслідок таких втрат, як нездатність конвертувати валюту, втручання уряду та політичне насильство, включаючи тероризм. Страхування політичних ризиків призначене для захисту бізнесу від свавільних дій уряду, таких як конфіскація, експропріація та націоналізм; вибіркова дискримінація; примусове відчуження; анулювання ліцензії та порушення договору.

Це також може включати покриття втрати або пошкодження матеріальних активів у результаті насильства, залишення активів або залишення закордонної діяльності в результаті політичного насильства.

Крім того, страхування політичних ризиків покриває ризики імпортерів або експортерів у різних сценаріях, таких як припинення діяльності, коли експорт має вирішальне значення для бізнесу; або втрата продуктів, які мають цінність лише в разі експорту [2].

Як це сталося з банківськими та інвестиційними обмеженнями, політичний ризик може відреагувати, коли обмеження на іноземну валюту перешкоджають грошовим переказам, пов'язаним із дивідендами, виплатами позик акціонерам, внутрішньофірмовою кредиторською заборгованістю та доходами від продажу. Деяке покриття може бути доступним кредиторам проектів, щоб захистити інвесторів від неспроможності суверенних урядів виконати свої боргові зобов'язання через політичне насильство. Страхування політичних ризиків для підрядників може забезпечувати покриття для будівельних, інженерних та інших підрядних фірм від пов'язаних збитків через політичні потрясіння або дії уряду.

Висновки до розділу 2.

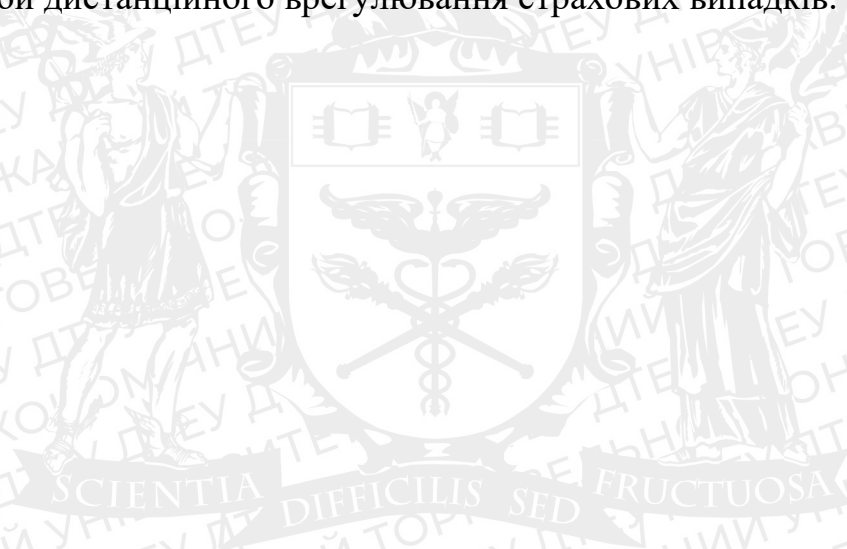
Отже, страхові компанії України у січні-вересні 2022 року зібрали 28,4 млрд грн страхових премій та здійснили страхові виплати на 9,5 млрд грн, що відповідно на 25,5% (38,1 млрд. грн. премій за 9М2021) та 29,1% менше (13,4 млрд. грн виплат за 9М2021), ніж за аналогічний період минулого року. З урахуванням раніше оприлюднених даних за півріччя, у третьому кварталі страхові премії склали близько 10,8 млрд грн, виплати – 3,6 млрд грн, що гірше за показники третього кварталу минулого року відповідно на 18,8% та 24,5% і свідчать про уповільнення темпів падіння ринку.

Найбільші страхові компанії України з початку російського вторгнення підтвердили чинність договорів страхування та свої зобов'язання з

відшкодування за страховими випадками, що, втім не скасовує означені вище винятки.

Аналогічної позиції дотримувалися страхові компанії і 2018 року, коли в окремих регіонах України вперше було введено воєнний стан.

Національний банк, як регулятор на ринку страхових послуг, 27 лютого 2022 року рекомендував страховикам спростити процедуру врегулювання випадків, що мають ознаки страхових, шляхом максимального використання електронних документів і копій необхідних документів у разі неможливості або ускладнення можливості отримання їх оригіналів, а також застосовувати інші засоби дистанційного врегулювання страхових випадків.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, міжнародне страхування — це вид страхування, призначений для покриття ризиків, пов'язаних із веденням бізнесу за межами держави. Багато в чому воно схоже на стандартне бізнес-страхування; Основна відмінність полягає в тому, що він покриває збитки, які виникають за кордоном.

Транспортне страхування в зовнішньоекономічній діяльності забезпечує компенсацію збитків, що виникають у процесі переміщення вантажів унаслідок їхньої загибелі, знищення чи ушкодження в результаті обставин, що не залежать від власника майна.

Об'єктом страхування відповідальності є відповідальність перед третіми особами (фізичними або юридичними) внаслідок будь-якої діяльності або бездіяльності страховальника.

У світі поширеними є страхування морських перевезень, страхування комерційних кредитів та страхування доставки вантажів. Окрім цих чотирьох типів полісів, є багато інших способів захистити себе та захистити свої прибутки – від страхування відповідальності за продукт до акредитивів, банківських гарантій тощо.

Для України у 2022 році актуальними є страхування інфляційних ризиків, політичних ризиків та ризиків доставки вантажу, оскільки військові дії викликають занепокоєння у міжнародних партнерів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Export credit insurance. – URL: <https://www.trade.gov/export-credit-insurance>
2. FC&S Editors The insurance implications from the Russian invasion of Ukraine. – URL: <https://www.propertycasualty360.com/2022/03/04/russian-attack-what-are-the-insurance-implications-414-218617/?slreturn=20221118065524>
3. International Operations Insurance. – URL: <https://www.alignedinsurance.com/international-operations-insurance/>
4. Murashko O., Havrylyuk R., Operuk V., Zhuvahina I., Chornovol A., Andriyenko M. Economic and legal aspects of EU insurance market development. *Journal of Management Information and Decision Sciences*. 2021. Vol. 24(6). Pp. 1-9.
5. Understanding common types of export insurance. – URL: <https://nichetc.com.au/understanding-common-types-of-export-insurance-what-they-cover/>
6. When Your Business Needs International Insurance Coverage. – URL: <https://www.bbgbroker.com/when-your-business-needs-international-insurance-coverage/>
7. Антонів Роман Страхування під час війни. – URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/14/685760/>
8. Гончаренко І. Г., Дудченко Н. В. (2021). Загрози та перспективи розвитку страхових компаній України у період пандемії COVID-19. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*, № 3 (120). С. 108–113. – URL: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-3-17>.
9. Дем'янчук М. А., Дроздина А. А. Точки біфуркації на траєкторії розвитку страхового ринку в умовах цифровізації економіки. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. doi: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.101>.

10. Журавка О. С., Бочкарева Т. О. Фінансова безпека сучасного страхового ринку України [Текст] / О. С. Журавка // Економіка. Фінанси. Право. — 2015.— №6/1.— С. 57-65.
11. Журавка О. С., Бухтіарова А. Г., Пахненко О. М. Страхування: навч. посіб. Суми, 2020. С. 76–77
12. Журавка О. С., Васильчук А. Ю. Аналіз сучасного стану страхового ринку України. Ефективна економіка. 2017. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5493>
13. Заволока Ю. М., Єфременко А. Г., Малашенко Ю. А. (2020). Особливості функціонування страхового ринку України в умовах сучасної цифрової трансформації. Економіка та держава, № 6. С. 102– 106. - URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.6.102>.
14. Зайченко К. С., Дзюбенко В. М. (2019). Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. Приазовський економічний вісник, вип. 5(16). С. 270–275. . - URL: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-5-46>.
15. Кузьо Н. Є., Косар Н. С. Тенденції розвитку та перспективи активізації збуту суб'єктів страхового ринку України. - URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/dec/29538/220972maket-257-269.pdf>
16. Лащик І., Кондрат І., Віблій П., Білець В. (2020). Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. Галицький економічний вісник, № 5 (66). С. 105–112. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.05.105.
17. Маслій О.А., Белкіна М.О. Тенденції на страховому ринку України в умовах воєнного стану. — URL: http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/10673/1/2022_06_%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0%20%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B9%2C%20%20%D0%91%D1%94%D0%BB%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0.pdf

18. Маслюк, О. Ю. Перспективні напрямки розвитку non-life страхування в Україні : випускна кваліфікаційна робота : 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" / О.Ю. Маслюк ; керівник роботи О. І. Панченко ; НУ "Чернігівська політехніка", Кафедра фінансів, банківської справи та страхування. – Чернігів, 2022. – 123 с.

19. Офіційний сайт банку Укрсиббанк.
URL: <https://ukrsibbank.com/premium-clients/strahuvannya/>

20. Павлова О. М. Удосконалення функціонування ринку страхових послуг в Україні із урахуванням зарубіжного досвіду [Електронний ресурс] / О. М. Павлова. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1180>.

21. Пікус Р. Досвід інвестиційної діяльності зарубіжних страхових компаній// Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. - 2019.- № 3(156). - С.6-11.

22. Плиса В. Й. Страхування: Навч. посібник. 2-ге вид. К. Каравела, 2018. 472 с.

23. Приказюк Н., Марченко К. (2022). Маркетингові стратегії страховиків в умовах діджиталізації: сучасна практика та перспективи розвитку. Економічний аналіз, т. 32, № 1. С. 236–247. -
URL: <https://doi.org/10.35774/econa2022.01.236>.

24. Про страхування: Закон України від 04.10.2001 № 2745-III // <https://rada.gov.ua/>.

25. Рейтинг страхових компаній України. – URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife>

26. Ролінський О. В., Улянич Ю. В. (2021). Візуалізація даних та фінансова безпека на страховому ринку України. Агросвіт, № 16. С. 45–51. . -
URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.16.45>.

27. Соколова А. М., Гапон Т. О. (2021). Перспективи розвитку ринку страхових послуг в умовах цифровізації. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/10601/1/%D0%A1%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>.

28. Тюріна Н. М., Карвацка Н. С. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. К. Центр учбової літератури, 2019. 408 с.

29. Тюріна Н.М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навчальний посібник/Н.М.Тюріна, Н.С.Карвацка. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 408с.;

30. Шишпанова Н. О., Копайгора О. О. (2021). Проблемні

31. Шолойко А. С. Сутнісна характеристика інфраструктури страхового ринку. Науковий вісник Ужгородського національного університету: міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. № 14 (2). С. 186-190. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/14_2_2017ua/40.pdf

32. Шуплякова, С. Б. Перспективи розвитку майнового страхування в Україні : випускна кваліфікаційна робота : 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" / С. Б. Шуплякова ; керівник роботи О. І. Панченко ; НУ "Чернігівська політехніка", Кафедра фінансів, банківської справи та страхування. – Чернігів, 2022. – 81 с.